

Van den boom des levens

D.V. Coornhert

bron

D.V. Coornhert, *Van den boom des levens*. Jacob Aertz. Colom, Amsterdam 1630

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/coor001boom02_01/colofon.php

© 2016 dbnl

Van den boom des levens.

Ghesprake tusschen Asaias (testis Domini) ende Achimoth (Frater mortuis.)

Adaias.

HOort toe, hoort toe, alle vrome luyden,
De Prins des Lichts zendt my uyten zuynen,
Des Levens Boom te verclaren huyden,
Elck vraegh dient lust. My lust recht beduyden.

Achimoth.

Vinde ick u hier! O vinden wenschelijck!
Wilt ghy nu wt Jonsten Menschelijck,
So ghy belooft, verclaren de waerheydt,
Op mijn vraghen, soo ruymt al mijn swaerheydt.

Adai.

Vraeght maer met ernst, om doen 'tbekende goedt,
Ick sal spreken naer eysch van u gemoedt.

Achi.

Sijt ghy de Man die den Boom can wysen,
Wiens vruchten ick onsterflijck hoor prysen?
Ick meyn een Boom so eel van Naturen
Dat haer eeter gheen doodt mach besuren,
Maer eeuwich leeft door haer levende kracht.

Adai.

Ick weet dien boom.

Achi.

Of ghy my derwaerts bracht
Ick sal't u loonen. Och waer ick onsterflijck.

Adai.

Waer u dat goedt, of waer't u verderflijck?

Achi.

Wat vraeghdy nu. Mach dan d'onsterflijcheydt
Wel yemandt sijn tot een verderflijckheydt?

Adai.

Ja, den boosen, maer d'onnoselen niet,
So men claerlijck in d'eerste Mensche ziet,
Die in onschuldt haer Vrucht wel moght proeven,
Maer zondigh niet. Op dat hem 'tbedroeven
Van sijn boosheydt niet eeuwich sou quellen,
Des ging Godt Wacht voor de poorte stellen.

Achi.

Ha, ick verstaet. D'onschulft meynt de weelde,
Dien hy had, eer misdaedt armoed' teelde,

Den weeldigen waer't Eeuwigh Leven, lust
D'ellendighen waer't een dootlijcke onrust,
Hier in gheef ick u segghen groot ghelijck.
tWaer my dan goedt, ick ben weeldigh en rijck.

Adai.

'tIs den rijcken, so hy is, goedt of quaet.

Achi.

Dat mach niet sijn.

Adai.

spreekt niet eer ghy verstaet.

'tEeuwigh Leven is droef of vreughdenrijck,
Oock is de Rijck van Ghelst of Deughden-rijck,
Altydt woont Vreught by de Heylighe Deught,
Maet niet altydts is by Rijckdomme Vreught,
Den Deughden-rijck ist Eeuwigh Leven soet,
Den Gheldt-rijck niet, want Rijckdom maeckt niet vroedt,
Noch altydt bly.

Achi.

Van des Deughts rijckdommen
Claptmen schoon. Ick prijs Rijckdommen van Sommen,
Diens nut voel ick. Die doet hier verblijden,
Maer d'Arme Deughdt voert in deerlijck Lijden.

Adai.

U valsch oordeel mishaecht my met smerten,
Maer ick prijse u Naecktheydt van herten,
Want ghy spreeckt wt een onbeveynsde mondt,
'tGunt elck verbergh in sijns herten grondt.
Dus is noch raedt, u voor't quaedt te veylighen,
Daermen wanhoopt aen allen Schijnheylighen.
Wel aen. Seght my. Hebdy't voor goedt ghedocht
Dat de Gheldt-rijcke hier Eeuwigh blijven mocht.

Achi.

Voor't hooghste goedt.

Adai.

Waer sijn Lijf vol pijnen,
Vol sucht, vol Gicht, soudt dan oock goedt schijnen?

Achi.

Neen.

Adai.

Werdt die ziel niet met zieckte ghequelt?

Achi.

Ja, als zy treurt, en droevigh is ontstelt.

Adai.

Ist leven rijck oock voor goedt te achten
Als de ziel queelt vol droeve ghedachten?
Als zy zieck is vol angstelijck duchten?
Door sorgh? Door Druck? Door't knaghende zuchten?

Achi.

hoe soudt 'tlevē vol droefheydt of pijn
Eenighsins goedt of lustigh moghen sijn?

Adai.

Sodanigh is u Rijckemans Leven,
Met droefheydt, leedt, en verdriet doordreven:
Het derft blijdschap, heeft altijd onghenoeght,
So't zonde is, want zonde pijnlijck wroeght,
Die Worm sterft niet, de Godtloos heeft geen Vree:
'tEeuwigh Leven is hem een eeuwigh Wee,
'tSondigh leven werdt recht voor quaedt mispresen,
Mach oock 'tquade goedt voor yemant wesen?

Achi.

Ick verstaet niet.

Adai.

Daer spreeckt ghy vroedelijck.
Maer seght my doch, naeckt en vrymoedelijck,
Wat saeck doet u 'tEeuwigh Leven wenschen?

Achi.

'Stadigh ghebruyck van't hoogste goedt der Menschen.

Adai.

Wie leeft niet gaern Eeuwigh inwellusten?
Dat's 'tParadijs, daer eerst in socht te rusten
Epicurus, met sijn af-komste swijnigh,
Aenclevers van 's Vleeschs Wellusten fenijnigh,
Nadien ghy nu't Eeuwigh Leven begeert,
Om wellusts wil, door een oordeel verkeert,
So meyn ick wel, indien ghy claerlijck ziet,
Dat die wellust ghequel is en verdriet,
Ghy sult die niet Eeuwighlijck begeeren,
Maer gaern 'tghequel en verdriet ontbeeren.

Achi.

Bleek mijn lust pijn, ick wenschte om sterven,
Om voor't ghequel de rust te verwerven,
Maer dat bewijs is u onmogelijck.

Adai.

Ick segh waerheydt, die is betoghelijck,
Ghy houdt Rijckdom alleene sonder Deughde
Ghenoeghsaem tot die weeldighe vreughde,
Doedy niet Vrundt?

Achi.

Ja ick, ter goeden trouwen.

Adai.

Sonder Deught ist Leven vol rouwen,
Ydel van vreught, maer vol jammerlijcke boet,
want derftmen Deught, men derft Godt, en alle goedt,
Die Godt niet en heeft, het wesen alder dinghen,
Wat heeft hy doch? Wat mach hem vreught toe-bringhen?
Mach oock een Dop sonder Kern versaden?
Mach schau van Spijs den hogher ontladen?
Mach oock het niet yemandts hert vernoeghen?
Al hadt ghy dan al 't Landt datmen ziet ploeghen,
Al 't roode Goudt wt de swarte Aerd' ghedolven,
Al't Schat bedeckt mette sorgelijcke golven,
Ja alle dat de werelt wenschelijck biet,
Hebdy Godt niet, al hebbende hebdy niet,
Niet dan een waen, voor zoet, bitter van steert,
Die niet ghenoeght, maer altijd meer begheert,
Quellende 'tVolck met treuren stadelijck
In onghenoeght, gantsch onversadelijck,
D'een begheerte moet d'andere baren,
D'een volgt d'ander als aen 't strandt de baren.
De Rijcke dan sonder Deught, zondigh en boos,
Ontbeert Gode, is een recht Goddeloos,
En lieft schadu. Want dees verblinde Geck
Kiest niet voor al, lijdt in allen gebreck.
Dus blijkt nu dat de Rijckdom ondeughdelijck
Niet genoegh is totter weelden vreughdelijck,
Maer wel tot Druck en pijnlijck ghequelle,
Want Rijckdom zot ist Voor-burch van de Helle.
Al schijnt het Lijf te sijn inder Weelden-Schoot,
D'arme ziele lijdt Hongher, Kommer, en Noodt.
De soete Wijn brengt gheen Vreught by't Lijcke,

Den Gichtighen versacht gheene Musijcke,
Gheen schoon Aensicht stilt den Gravelighen smert,
En gheen Lijfs-lust vervreught het Droevighe Hert,
Droevigh ist hert, altijd begheerende
'tGunt het meest wenscht en is ontbeerende.

Hier en boven quelt hem 't stadigh vreesen
 Van 'ghelts verlies, en verdoemt te wesen.
 Mach by die angst oock wellust woonen?
 Als die Ziel treurt, wat vreught mach 'tvleesch toonen?
 Dus blijktt noch al dat Rijckdom sonder Deught
 Ellendigh maeckt, dats wijt van weelde of creught.
 Seght: Vindtmen Deught, sonder waere kennis?

Achi.

Sonder kennis ist al zonde en schennis.

Adai.

Mach oock yemandt sonder der dinghen conde
 Het recht ghebruycken?

Achi.

Neen.

Adai.

Wt u eyghen monde.
 Blijckt dan noch al 'tgunt ick voor heb verclaert,
 Dat alle zot, niet kennende den aert
 Vanden Rijckdom, dat moetwillighe Paert
 Qualijck berijdt, 't welck hem bederfnis baert.
 Want zotheyt mach nerghens mate in houwen.
 Den Hoereerder krenckt het misbruyck van Vrouwen.
 Wijn den Dronckaert, Lecker beetgens den Vraet,
 En elck sijn doen meer of min dan na maet.
 Soo plaeght misbruyck alle Zotten schendigh.
 Sijn dees Rijcken dan niet recht ellendigh?

Achi.

'tLijf heeft nochtans al eenighe wellust.

Adai.

Dit ghevoel maeckt dat elck Dwaes daer in rust,
 Die corte lust voor d'Eeuwige verkiest,
 Is hy niet zot, die 'tbest om 'tsnoodtst verliest?
 Ja hy derft noch 'tghevoel recht lustigh,
 Want sijn waenlust port hem aen onrustigh
 Om sonder noodt, wt verbeelding onreyn,
 Hem met Venus te koppelen ghemeyn,
 Of Hongherloos, door't dencken van goey beten,
 Sijn buyck te la'en met ontijdelijck eeten.
 Nu comt die Lust wt ghebruyck noodtsaekelijck
 Gheef Vrou of Spijs dan oock Wellust smaeckelijck
 Alsmens onrijp misbruyckt sonder alle noot?
 De zot is dan van alle Wellust bloot,
 Lust ontbeerd hy, al schijnt sijn Wellust groot,
 Hy wil leven, veel nutter waer hem die doot,
 Want in Lijf en Ziel derft h ware Luste,
 En Heeft in bey, Druck, Verdriet, en onruste
 Oock hier ter werelt, wat sal't dan namaels sijn.

Achi.

Na u reden schijn mijn wellust een pijn, Ist my pijnlijck, wien ist leven gheneughtlijck.

Adai.

Rijck of Arme, die wel leeft, dat is Deuchtlijck,
Dees is recht wijs, en can't al terecht ghebruycken.

Achi.

Hoe gaet dat toe?

Adai.

Ick sal't u ontluycken:

De wijse weet, dat alle wat hy heeft,
Al dat hy is, ja oock mee dat hy leeft,
Van Gode komt, diens mildtheydt dat al gheeft,
Des hy't oock al, niet met herten aencleeft
Als eyghen goedt, maer als een Leen-goedt vreemt,
Dus treurt hy niet, alst d'Eyghenaer, Godt, weer neemt.
Des Rentmeester besteedt het goedt sijns Heeren
Door Liefde mieldt, alleen tot Godes Eeren,
Des Naestens nut, ende sijn selfs leven,
Soud'hy't dan Godt self niet willen gheven?
Al dat hy kent in Hemel en op Aerden,
Liefst hy wijslijck, na elckx dinghs rechter waerden,
'tVerganckelijck, daer mede hem Godt gherieft,
Liefst hy matigh met verganckelijcke Liefst,
Soo dat sijn Liefd' met het gheliefde verdwijnt,
En hem gheen lief met leedt droeflijck quelt en pijnt,
Om 't verlooren lief matelijck verkoren,
Want die Liefd' is met 'tgheliefde verlooren,
Maer 'tEeuwigh Goedt liefst sijn Ziele danckelijck
Met Liefde Eeuwigh, ende onverganckelijck,
So hertelijck, dat hy om sulcx te be-erven
't Verganckelijck als dreck willigh can derven.
Niet om dat hem dit Leven hier verdriet.
Maer om dat hy een beter Leven ziet.
Hongher koockt zoet, noodt baert hem lust tot sijn Vrou,
Hy ghebruyckt matt, dat's Deught, haer lust volghet gheen rou,
Doch al valt hem 't Leven hier niet onlustigh,
't Hert ziet beter, daer nae jaghet onrustigh.

Ach.

U reden is so stichtelijck en leerlijck
 Dat zy my 'thert ontsteeckt, heel begeerlijck
 Tot dit leven lustigh, rustigh, ende goedt.
 O beste man, maeckt my den wegh derwaerts vroet.

Ada.

Dat leven goet mach gheen mensch verwerven
 Of hy moet zijn quaet leven sterven
 Wildt ghy dan wel u leven eerst verlaten?

Achi.

O ja gaerne, ick begint al te haten
 Sederdt ghy my soo claerlijck hebt vermaent
 Dat het suer is, 't gunt ick soedt had ghewaent.

Adai.

Allen ooren die na 'tlevē verlangen
 Tuught ickx soo gaern, als zijdt gaern ontfanghen.
 Hoort dan, verstaet en volght raedt, soo wordy wijs.
 Daer is een plaets, ghenaeamt het Paradijs,
 (Men sout oock recht die Kercke moghen noemen)
 Vol Heylighe Cruyden, Vruchten en Bloemen,
 Al nudt tot het eeuwich leven vol vreughden,
 In welcx middel, dats inde ware deughden
 Sietmen een Boom kleyn van schijn, Recht en veracht
 Maer daer by vol van soo Goddelijcke cracht
 Dat alle mensch die van haer vrucht gheniet.
 Eeuwich leeft, saligh sonder verdriet
 Want dees Boom is 'tsalighe Woordt des Levens
 Dat verstant geeft, oock kracht geeft om doen al tevens
 Het verstandt goedt. Dus moetmen hare vruchten
 Ghehoorsaemheyt uyt liefst sonder duchten
 Sonder loonsucht, sonder ancx knechtelijck,
 d'Eter dient God, om God oprechtelijck
 Soo dees Boom self int maecken van onse soen.
 Quam om Gods wil, niet om sijn wil te doen.

Achi.

My verlustight u redens claerigheyt
 Maer my beswaert der saken swarigheyt.

Adai.

Welcke?

Achi.

De plaets van't Paradijs heyligh
 Ist inde Lucht of over Zee onveyligh?
 Waer leydt de wegh, daer door icx mach vinden?

Adai.

'Is niet uyt u, maer int herte binnen
 Te bespooren door een wech weynigh bekant
 Ghenaemt uytganck van ons vleeschelijc verstandt.

Achi.

Wat hoor ick nu? is in my een Kercke
Ben ick de Kerck? Ick verdoolde Klercke?

Adai.

Ghy de Kercke? ghy die noch gheen Lidt en sijt.
Neen, de Kercke is over al der wereldt wijdt,
Daer leden sijn, daer is dit Godlijke lijf
Wordt ghy een Lidt van't cuysche salighe wijf
Van dees Bruyt Gods, ghy sult inde Kercke zijn,
En want de wech tot dit Heyligh percke sijn.
Niet uyt u, maer in u is gheleghen
Wijs ick u inwaerts, van't vernufts onweghen,
Opt woordt in u, seght, weet ghy nu wat quaedt is?

Achi.

Sonde.

Adai.

Wats goet?

Achi.

Deught die de middel-maet is.
Soo ghy my Seght wel en beradelijck

Adai.

Laet dit quade, doet deughde dadelijck
Sijt hier ghetrou God sal genadelijck
V meer gheven en stieren stadelijck
Den rechten baen na sijn Kercke onbesmet.

Achi.

Sijnder dan twee, dat ghy dit merck daer by set?

Adai.

Jaet, een valsche en een waerachtighe,
Een twistighe, en een eendrachtighe.
d'Een is verwert, d'ander is eenvuldigh,
d'Een is seer fel, d'ander seer gheduldigh.
d'Eene is vreemt, en wil des kinderkens doot,
d'Ander is Moer die 'tKindt voedt in haer schoot
En d'een kentmen aen Ceremonische wercken,
d'Ander aen liefst die sy tot elck laet mercken.

Achi.

Hey dits weder een nieuwe schenisse,
Wat baedt my noch goedt en quaedts kennisse.
Als ick dees twee niet kan onderscheyden?
Sal de valsche my niet licht verleyden?
Men twist nu scherp om veelreleye saken
Die mijn kennis gheensins mach ghenaken.
Mach oock yemandt des valschen stricken ontgaen
Die haer valscheydt niet mach kennen of verstaen?
Mach oock yemandt sonder kennis kennen
Den waren Kerck, en sich tot haer wennen?

Adai.

Datmen nu twist, is meest al, ja gheheel
 Om den dinghen of om Ceremonien veel.
 Ist datmen om Ceremonien kijft
 Past dat ghy in ons Heeren woorden blijft.
 'tInnerst vaeght eerst, dan reynight het uytwendigh
 Een reyne ziel reynight het lijf behendigh
 Ist om dinghen u noch zijnde te hooghe
 Laet die rusten en keert naerstigh u ooghe
 Opten dinghen die ghy ontwijfelijck verstaet,
 Oeffent die wel, dits een sekere straet
 Totter waerheydt die u noch is verholen
 Watmen wel weet machmen niet in doolen,
 Oeffening leert, en brenght totter waerheydt

Achi.

Van't uyerlijck maeckt ghy te luttel swaerheydt.

Adai.

Van't uyerlijck maeckt elck veel te grooten feest,
 Des versuymtmen 'treynighen van Siel en geest.

Achi.

Voor al hoort elck vlijtigh te vermijen
 Ceremonien vol Afgoderyen.

Adai.

Voor al hoort elck te hanteren
 'tGunt ons Christus, niet de mensch gaet leeren.
 Menschen leeren d'Edel ziel te versuymen,
 Om 't snoode lijf vande vuylheydt te schuymen:
 Dats den Beelden inden Kercken te breken,
 Als men 'thert vol Afgoden laet steken.
 'tGrafs versieren maeckt wel datmen't suyver meent,
 Maer 'tsuyvert niet van't onsuyver ghebeent.
 Dit doen sy al, die't meer vlijtelijck pijnen,
 Voor den menschen, dan voor Godt reyn te schijnen.
 Maer die meer pooght, om waerlijck goedt te wesen
 Dan om van't volck voor goedt te zijn ghepresen,
 Volghet Christi leer, reynight eerst van binnen
 Sijn hert, zijn ziel, zijn ooghe zijn zinnen,
 Houdende vast den woorden Christi voorwaer
 Alst oock klaer is, dat het gantsche lijf is klaer,
 Want dat laet men niet uyt onsekere waen
 Maer uyt waerheydt, het quaedt datter werdt ghedaen
 By de Hoere van Babilonien,
 In heur valsche schijn Ceremonien
 Die dan van selfs door des waerheydts ghesicht
 Gants verdwijnen uyt sulck herte verlicht.
 Men mach pocken wel verjaghen met smeeren
 Van arm in Been, maer die pijnlijcke zeeren,
 En ruymen niet uyt het pockighe lijf
 Soo langh 'tquaede bloet heur voetsel daer heeft gheblif,
 Maer suyvertmen inwendigh het quade bloet,
 Soo werdt de sweer niet meer daer af gevoet,

Het schurft valt af door dorheys verdroghen,+
Dan werdt het lijf oock reyn in 'sVolcx ooghen,
Een goedt oordeel behoef elck in zonderheydt.
Dit heeft niemant, hy en heb oock onderscheyt
Die heeft niemant sonder een claer ghesichte
Van't Hemelsche en Goddelijcke lichte
Dit heeft niemant, dan die God selve aenschout
Dees ghenade, allee ghenadigh bedout
Den hertekens die suyver zijn en reyn
Nu merckt ghy licht dat het herte certeyn
Voor alle werck eerst ghereynight moet zijn
Van d'Afgoden en der lusten venijn
Eermen yet doet, want werck sonder oordeel
Mishaeght God en doet den mensch geen voordeel
Oock mede is waer datmen niet waerheydts en ziet
Sonder 'tLicht Gods, dit scheyt sich van Gode niet
En Godt woont niet by Belial in een hert
De duysterling valt dan over hoofd en stert,
Sneuveldt, wentelt, tuymelt, dooldt en swerft
Soo lang hy God het Licht der zielen derft,
Moet dan niet eerst de ziel, Gods Tempel en Woning
Binnen reyn zijn voor die suyvere Coning?+
Oock laet het wijf, uytwendigh reyn ende net
Veeltijds de ziel vol goykens en vuyl besmet.
Maer 'tmach niet zijn, dat een suyver ghemoet
'tLijf onreyn laet, of yet onsuyvers doet
Dus was nodigh (al gheschiet het by weynighen)
'tGhebodt Christi, van't binnenste eerst te reynighen
Want so al 't quaedt uyer herten komt spruyten
Moetmen't eerst daer verdrijven, niet van buyten.
Seght, mach hy sich Christi Jongher oock schrijven
Die niet en wil in Christi woorden blijven?

+Matth. 5.

+ *qui mundus est rectum opus eius. Pro. 21. 8*

Achi.

Neen.

Adai.

Comt dees oock tot kennis vander waerheyt,
Die te recht vrijdt, door haer crachtige klaerheyt?

Achi.

Neen.

Adai.

Mach yemandt sonder waerheydts kennisse
Recht vry werden van d'Afgodsche schennisse?

Achii.

Neen.

Adai.

Blijftmen dan inden woorden Christi niet,
 So blijft d'Afgodt, hoe ser die schijn daer af vliet.
 Nu leertmen eerst van buyten te beginnen,
 Maer Christus seydt: Reynight eerst van binnen,
 Dan van buyten. Hy seydt oock niet bey ghelijck.
 Daer by ick toon met ontwijffelijcke blijck
 Datmen nu 'tvolck Hipocrijtelijcken leert,
 Het laetst' eerst doen, en Christi woorden verkeert,
 Soo blijftmen niet in Christi ons Heeren woorden,
 Des zy oock niet d'Afgodt, maer zielen moorden
 Want d'Afgods schijn mijdt elck met anghst onveligh,
 Maer d'Afgodt self woont int hert schijnheyligh,
 Schijn-deught paeyt elck, elck doet teghen Christi woordt,
 'tHert blijft zondigh. Werdt soo de Ziel niet vermoordt?
 Wat baet reynheydt van't Lichaem uytwendigh
 Ist hert onreyn, vol zonden ellendigh?
 Maer een reyn hert reynight haest met goedt bescheyt⁺
 Een onreyn Lijf van alle onreynigheyt.
 Christ sprack dit niet van Joodsche Schijn-deught alleen,
 Neen, hy meynt oock onse Christen Phariseen,
 Die al de werelt voor Phariseen begecken,
 En elck den Splinter wt willen trecken.⁺
 Acht ghy dan niet wat Menschen hier af leeren,
 Maer hout u vast aen den woorden ons Heeren
 Volght sijn ghebodt, loopt niet buyten om verde,
 'tHert maeckt eerst reyn, op dat het Lijf reyn werde,
 Die 't uytwendigh te recht wil reynighen schoon
 Die reynighe eerst binnen. Dit beveelt de zoon
 Wiens Vader wil dat wy hem ghehoorsamen.
 Moeten zy dan sich niet alle schamen
 Die't uytwendigh eerst bestaen te wasschen
 (Latende 'thert vol doodtbeenders asschen)
 Om inwendigh van vuylheydt te genesen?
 Is dat den Zoon recht ghehoorsaem te wesen?
 Doen zy so niet plat teghen Godts ghebodt?
 Ghehoorsaemtmen soo doende sijn Vader Godt?
 Seght: Ist noodigh u dit meer te bewijsen?

⁺ *Pro. 21. 8. qui mundus est
 rectum opus eius.*

⁺ *Mat. 23. 26. Luc. 11. 39.
 40.*

Achi.

Neen. U seghhen mach ick niet misprijsen,
 Maer ick misprijs mijn's herten blendigheyt,
 Wat die baert my een nieuwe ellendigheydt.

Adai.

Welck? Seght vry wt.

Achi.

Ick ben blindt als een uyl,
 Oock gantsch onreyn, gantsch besmet en gants vuyl,
 Dus mach ick Godt nimmermeer aenschouwen,
 Maer moet vergaen. Ach!

Adai.

Hebdy recht berouwen,

Wascht u herte eerst in u tranen heet,
U boosheyt quaedt, niet Gods Roed' goed, zy u leedt,
Gaet tot Christum des Levens Fonteyne,
Die reynight reyn van allen wvert onreyne.

Achi.

Of dit wasschen in my al moght geschien:
Hoe mach een Mensch d'onsichtbaere Godt zien?

Adai.

Haest u tot Christ, der belasten ontlader,
Die Christum ziet, die ziet in hem den Vader.

Achi.

Hier heb ick oock een swarigheyt vernomen,
Hoe sal ick doch tot den Heer Christum comen?

Adai.

Door't gheloove.

Achi.

Der ghelooven sijn veel,
Hoe wert my best een recht ghelooft te deel?

Adai.

Door Gods ghenaed', en 'tonghelooft van loghen,
'tIs Gods gave, die wy weygheren moghen,
Alst Godt ons biedt, of begheerlijck ontfanghen.
So lang de Mensch de loghen met verlanghen
Ghelooft gheeft, blijft sijn herte so doof
Dat die waerheydt by hem krijght gheen ghelooft,
Ghelooftmen d'een, d'ander blijft heel verschoven.
Die Godt ghelooft, mach de Slang niet ghelooven.
Die 't Serpent volght, moet Gode versaken.

Achi.

Hoe sal ick aen 'tonghelooft gheraecken?
Aen't onghelooft van Loghen verradelijck?

Adai.

Door't Godlijck Licht, schijnende ghenadelijck
Int algemeen voor Leken en Klercken,
Oock door't wacker en ernstigh opmercken
Van al ons doen en laten verlust,
Want dan vindtmen dat ons blinde vernuft
En valsch oordeel ons schendelijcken lieght,
En in allen behendelijck bedrieght,
Ruste belooft, maer onrust gheeft pijnlijck,
Luste belooft, maer druck gheeft fenijnlijck,
'tLeven belooft, maer den Doodt gheeft terstondt,
Hooghehydt belooft, maer zinckt int Helsche afgrondt.
Die dit int Licht ondervindtlijck aenschouwt,
Onmoghelijck ist dat hy de Loghen betrouwt,
Hy vliedt haer schijn vol bedrieghlijcks ghedichts
Al quam zy oock als een Enghel des Lichts.

Als een Coopman, die wt hoop van winst verdooft,
 Een bedriegher eerst wel betrouwt en gelooft,
 Betaelt die niet, men behoeft niet te sorghen
 Dat ons Coopman den Drogh sal borghen.
 Wie winst begheert, betrouwt gheen bedrieghere,
 Wie waarheydt soeckt, en volght gheen Lieghere,
 Als Drogh en Logh eens te recht sijn bekent,
 Dees kennis sluyt het oor voor 't valsche Serpent,
 En opent dat voor 't waere Prophetisch Woort,
 welcks licht de Mensch wt dees duyster hoeck bespoort
 Wt Egipten, de dienstbaerheydt der zonden,
 Des Vleeschs wijsheydt, die d'ooghen heeft verbonden,
 Werdt verstoten, de Mensch, sijn vernuft verlaet,
 En volght Christum (ons Moysen) Godts wijsheydts raedt,
 Treedt door't Rood' Meyr (den Doop) daer de zonde sterft,
 eet Hemels Broodt, daer door hy't Leven verwerft,
 Want hy blijft recht in't Woordt sijns Heeren soet,
 Latende 'tquaedt, doende 'tgheweten goedt,
 En ondervindt in ontwijflijcker cklaerheydt
 Die lieve vrucht van d'almoghende waarheydt,
 Soete Vryheydt van twijfels gheschille,
 Van zond, blindtheyt, lust, en eyghen wille:
 'tVleesch is ghekruyst met lust en begheerlijcheyt,
 De Mensch leeft met, Christ leeft in Heerlijcheyt,
 Die vereenight dees Leden allegader
 Metten Schepper, so hy een is metten Vader,
 Soo wordt dan Godt ons Vader oock waerachtigh,
 Diens wil gheschiedt (want sijn wil is Almachtigh)
 Onbehindert altijt in allen dinghen,
 En d'onse oock, om des Eenheydts verminghen.
 Siet so leedt ons 'tgeloof door't woordts volbringhen
 Int Paradijs (dats inde Kerck) gheringhen,
 Daer wy den Boom des Levens wellustigh
 (Christum) vinden door 't Sabbatheren rustigh
 Van ons vernuft, en volghen van Gods stem,
 Die alleen heerst int Hemelsche Jerusalem,
 En ons in Christ des Levens vrucht wil gheven,
 Die eeuwelijck in saligheydt doet leven.

Ach.

Dat heylsaem woordt heb ick te recht verstaen,
 'tWerd't wel ghehoort, maer niet soo veel ghedaen.
 Ick danck u vrundt van't vrundelijck bericht,
 Maer voor al Godt van 't beradelijck Licht.
 Dat door u schijnt voor my, en allen dees Menschen.
 O moght ick my, en allen Luyden wenschen,
 Dat wy't ernstlijck volghden t'allen stonden,
 Soo hadden wy des Levens Boom ghevonden.

FINIS.

*Men { waent } goet ende quaet { Ceremonien
 { weet } { deughde, zonde }*

Die dan eerst het ghewaende doet of laet, verlaet het sekere om 'tonsekere, wie twijfeldt of willen tegen Gode sonde zy? of ghelatenheyd of Sabbatteren deughde zy? Niemandt, etc.

De Text houdt, reynight eerst het binnenste des Bekers ende Schotels op dat het buytenste oock reyn worde.⁺

Dits dan de rechte middel oock ende gheen ander om uytterlijck reyn te worden, ^{+Mat. 23. 26} dit leerd Christus oock Luc. 11. 41. op dit selve propoost seggende: *Date ellemosiam & ecce omnia munda sunt vobis.* ⁺ Dat is waer de Liefde int herte is. Titus 1. 15. Prov. 21. a. 8. Den onreynen is niet reyn. Soo moet de reyniginge oock voor gaen. ^{+qui mundus est rectum opus eius.} Welcke de uytwendighe? neen: daer

de vuylheyd is, dats int ghemoet ende conscientie, soo d'Apostel hier seyt. (Op dit reynigen) ⁺ wijst middel van reyn worden, ja dat ons alles reyn worde aen segghende (als voorsz. *veruntamen quod superest, date elecmosinam: & ecce omnia munda sunt vobis,* ^{+Lu. 11. 41.} Dats niet sulck werck van Aelmisse geven doen: d'welck oock een eersuchtighe zondelijck mach doen, maer 'tis soo gheven als Luc. 6. 30. 31. etc. immers 35. staet maer hebt uwe vyanden lief, ende doetse wel en leent, etc. Dat is liefhebben, dit wert hier met gheboden. Nu hout de liefde als bant der volcomenheyd de gheboden, dese doet niet quaedts, 1. Cor. 13. ende die dese heeft isset daerom recht alles reyn, wederom *qui non diligit sermones meis non seruat,* Joan. 14. 24. *Ratio.* Die ghebieden niet dan liefde.

*Serpent, Eva.**Eva werdt met listigheydt,
van't schalcke serpent verleyt.**Serpent.*

Vallet niet spijgh te sien met droeven ooghen⁺
 Dees Aertsche mensch in mijn hooghe staet verhoghen?
 Ick sal haer lief, alst mijn, in leedt veranderen
 Daer sie ick dit jonge wijf leechlijck wanderen
 Sonder man, sonder vooght, sonder bestier leerlijck
 Volghende curieus haer lusten begeerlijck
 Rechts als d'onstadighe, en snelle gedachten
 Swerven, sonder 'tverstandts bestier te verwachten
 Sy genaect, en mach nu heur man geen raets vraghen
 Dus wil ick haer met lustighe list belagen
 En dees Boom, daer 'tooch op is, soo schoon verkloecken
 Dat zy met my, eer 'tquaedt, dan 'tgoedt sal versoecken.
 Die soech is sekerst, en die strijdt duert onlanckste
 Daer men't Scherpste verlaet en bevecht het kranckste.
 Dit valt hier, de man is stercker dan't Wijf van macht.
 Recht als 'tverstandt boven die begheerlijcke cracht.
 Oock weet het Wijf wt des mans mondt van dit verbodt
 Maer de man weet dat sonder middel self van God
 Dus sal mijn waerschijnlijck, maer dootlijck liegen
 Eer 't swacke wijf dan den stercken man bedrieghen
 De man werdt dan oock voorts lichtelijck bedroghen
 Van zijn lief wijf, want wijfs meer dan ick vermoghen
 Om d'onwijsen te trecken van Gode.
 Waer ick self niet mach comen sende ick mijn bode.
 Maer waer met wil ick haer voort eerste becoren?
 Met weetgierigheydt, want haer is aenghebooren
 Ghenehentheydt tot heyl, die natuerlijck op stijght
 Tot God, elckx heyl, diemen niet dan door kennis krijght.
 God heeft haer nu al kennis ghenoegh ghegheven^b
 Om daer deur (volght zy die) te komen int leven
 Dat zalich is, goetlijck en oock onsterffelijck.
 Bruyckt zy die te recht sy wert dat verweffelijck
 Want dan sal sy eeten vanden boom des Levens
 En gheveylight zijn voor desen Boom vol snevens
 Ghemerckt Godt haer in sijn ghebodt heeft doen weten
 Dat sy van al 'tgheboomt des Lust-hofs sal Eten
 Midts in welck Raet die Boom van't levens verblijden
 Eedt sy daer eens af sy sal dees eeuwich mijden.
 Daerom is voor my nu die alderbeste raedt,^c
 En voor dit swervende wijf 't alder-archste quaedt,
 dat ick haer met onnodigh weten verbeelde
 Eer sy doet, het weten, dat haer God met deelde
 Soo sal ick haer door een onse ere kennis
 Vande sekere brenghen tot seker schennis
 En soo vermetelijck doort onwijs verkiesen
 'tGoet weten dat sy wis heeft, wis doen verliesen.
 Hola, sy ghenaeckt alleen, vrymoedigh en vroom

⁺ *Ledigheyt a Curieusheyt.*^b *Getrouheyt over 'tcleyn
pondeken*^c *Onseker voort seker
volgen.*

Seght vrou, wat bedunckt u van dees vruchten en Boom,
Sijn sy niet behaeghlijck, schoon, lustigh en lieflijck?

Eva.

Voorwaer ja sy, dat treckt mijn gangh hier oock Dieflijk^d
Sonder myn mans weten, doen sy my hier doolen.

^d *Swervende gedachte.*

Serpent.

Waerom (antwoordt my doch) heeft Godt u bevolen
Dat ghy niet van alle Boomen en sout smaecken
Die hy lustigh in dees lusthof heeft gaen maken?

Eva.

Wy eeten lustigh die smakelijcke vruchten,
Vande Boomen des Paradijs sonder duchten
Dan vande vrucht des Booms midts int Hof van lusten
Beval ons God niet te eten, maer te rusten
Int smaken van dien, op dat wy niet en sterven.

Serpent.

Neen, geensins suldy den doot daer door verwerven.
Want Godt weet, op wat dach u tonghe daer af smaeckt
Dat u ooghen sullen op gaen en ghy volmaeckt
Sult zijn als Goden, wetende 'tgoet en 'tquade.

Eva.

Ick kan Gods Wet niet laten om uwen rade,
Hoe wel die goedt schijnt door't beloven van Godtheyt.

Serpent.

Sydy gheen redelijck mensch?

Eva.

Ja.

Serpent.

'tWaer dan zotheyt⁺
Dat ghy u blindelijck sout laten verleden
Door een Wet, teghen u Godlijcke reden,
Die ghy self, noch oock haer oorsaeck oock niet en verstaet

⁺ *Vernuft moet voor Gods
woort wycken f.*

Eva.

Wat sou dat?

Serpent.

Hoort maer.

Eva.

Spreeckt ghy? my lust naer u praet
Dat maect mijn begheert jeghen den Wet al strijdigh.

Serp.

Gont God u 'tgoet niet, hy is niet goedt, maer nijdigh
 Dan waerd't u oock niet goet, om teghen 'tbetamen
 Een quade God tot schaed te gehoorsamen
 Maer is hy dan, so ghy't acht, lieflijck ende goet
 Soo gont hy u 'tgoet met hert sin en ghemoedt

Eva.

Nochtans verbiedt hy't.

Serpent.

Merckt ghy noch Gods mening niet?
 Hy weet dat ghy gaerne doet 'tgunt men u verbiedt
 Dus dient dit verbodt u daer toe te noden.

Eva.

'tGunt wy liefft doen, werdt ons strengste verboden
 God verbiet ons by't weten van 'tquaedt oock 'tgoede.

Serpent.

Nu spreek't ghy recht wijslijck, want ick bevroede
 Dat God u die kennisse van beyden wel gont.
 Want het u ney goedt is, soo ghy wel dencken kont,
 Is God niet goedt, die dees Boom oock heeft gheschapen?
 De Boom is dan goedt, machmer qua vruchten af rapen?
 Hoe mach een goede Boom quade vruchten draghen?
 Is weten quaedt?

Eva.

Neen, 'tquaedt weten baert mishagen.
 Dit verbiedt God opten doot onghenadelijck.

Serpent.

'tQuaedt weten is niet quaedt, maer 'tquaedt doen dadelijck:
 Om dit te sien, laet my u antwoort gherijven.
 Ist niet goedt dat den goeden lang goedt doet blijven?

Eva.

Dats goedt.

Serpent.

Machmen goedt blijven sonder voort quaedt te hoeden?

Eva.

Geensins.

Serpent.

Machmen 'tquaet mijden uyt waens vermoeden
 Sonder versocht weten van quaedts dootlijck schennen?

Eva.

Neen.

Serpent.

Salmen 't quaedt dan mijden men moet het kennen,

'tQuaedt te kennen door ondervintlijke vroetheydt
Doet den goeden volherdigh blijven in goedtheydt.
Dit volherdigh goedt blijven maeckt u Gottelijck
Soo ghy van dees vrucht eet, al dochts u spottelijck
Want sonder 'tquaedt te weten, moet ghy vervallen
Doot onverstant int quade.

Eva.

Seker u kallen
Dunckt my te bestaen op reden ontwijelijck.

Serpent.

Hoort noch meer, en aenkleeft mijn reden stijfelijck
Hy is gheen God, noch salich die 'tquaedt niet en heeft,
Maer die 'tgoede heeft ende weeldigh daer inne leeft.
Ghy zijt wel goedt, maer God houdt u alleen voort zijn
Ghy hebt u self niet, waer toe mooghdy segghen dats mijn?
Hoe mooghdy u self dan doch saligh vermoeden
Als ghy besidt, niet eyghen maer vreemde goeden?
Als ghy self u reden, verstant, wil en crachten
U selfs niet zijt, maer Gods, hem dient en moet wachten?
Wat baet u dees lustighe vruchten t'aenschouwen

Eva.

U reden schijnen waerachtigh vol claerheydt.

Serpent.

Sy schijnen niet, maer zijn waerachtige waerheydt.
Wert het Lijf oock door 'tghesicht van spijsen ghevoedt?

Eva.

Neen, maer ghegheten, wort die spijs Vleesch ende bloedt
Die gegeten spijse sterckt en voet den Eeter.

Serpent.

So salight oock het geweten goedt den weten
Wat helpt doch den mensch al die Godtlijcke
Als hy die niet eyghent, en buyten zijn moedt leyde?
Maer wildy recht goet zijn, saligh, ja selve God
Seght dat is mijn goedt, neemt van u eyghen 'tghenot
Eygent u die goe vrucht van dees Boom gherievelyck.
Soet van smaeck, oock van aensien schoon en lievelijck.
Ghelooft mijn woorden niet, maer dit schoon aenschouwen,
Tast aen, eet, eygent, wort God, 'tmach niet berouwen
Want goetheyts krijghen maeckt goedt, saligh en rustigh.

Eva.

Ist ghevoel mijn begheerten verhit so lustigh
Door't schoon aenschou van die begheerlijcke vruchten,
Oock door u cloecke reen dat ick sonder duchten
Dese lieve vrucht afbreec en op wil eten
Om Godt te worden door goedt en quaedt te weten,
Soo mach ick door het ondervinden seker zijn,
Of die smaeck ghelijck is, 'tschoon aenschou inden schijn.

Lang 134. Regulen.

Nadencken.

a Die quaet barende ledigheydt heeft curieusheynt tot een gesellinne en brengt int verderven somen hier aen Evam ende na aen de man mach sien.

b God geeft elcken ponts genoeg, om so hy 't selve trouwelyck gebruyckt door syn hulpe tot meerder te komen. Dit trouwelyck ghebruycken is het quade datmen nu al verstaet quaet te syn, dadelyck te leeren laten, ende 'tgoede datmen nu weet goet te syn dadelyck te hanteren, eer datmen na nieuwe kennisse speurt.

c Curieuse weetgierigheynt, speurende begeerlyck na kennisse van hoghe saken, doet sottelyck versuymen het navolgen ende doen vande geweten A. B. C. sonder welcke te connen onmoghelyck is tot die middelbare, veele min tot hoge kennisse te geraken, soo leertmen altydt ende comet nemmermeer tot kennisse der waarheynt.

d Sonder gedachten wert gheen begeerte, sonder begeerte gheen wil, ende sonder wil gheen deughde noch zonde inden menschen geboren. Dus syn die gedachten de Spieghele van deughden ende zonden, leven ende doot, ende mitsdien boven allen dingen sorgvuldelyck waer te nemen so ons de H. Schrifture derhalven boven allen dingen ernstlyck beveelt, Prov. 5. 1. 4. 23.

e Daer men seecker is dat God ons wat beveelt, staet ons toe dat gehoorsamelijck te volgen ende niet vermetelyck te vragen na een waerom, die God selve ons heeft willen verbergen, Godt seyt ja, 'tSerpent seyt neen, Eva twyfelt. Het is een sorgghlycke stoutigheynt voor kinderen, vrouwen ende onverstandighe menschen in afwesen van henluyder Ouderen, man of Leeraren met onbekenden sprake te houden, want veele daer door in valle ende verleydinghe komen.

f Gods woort moet ons redene verlichten, maer ons redene moet van Godes woort niet oordeelen, waer 'smenschen vernuft de Goddelijcke Schrift bestaet te meesteren daer wijckt het gelove een verleydende opinie.

g God gunt ons 't goet alleen sonder

'tquade, dit gont hy ons niet, want ons alle wetenschap schadelijck valt die met quaedt weten verselt is, als in desen Boom, daermen uyt versoekinghe des dootlijcken quaedts het quade in, ende 'tgoede buyten ons leert weten, met ontberinge vant goede, gelijk die crancke doort hebben ende weten van zijn quade siecte, eerst recht leert weten wat goeder saecke die onbekende rijckdom van gesontheyt is.

h Het weten van goet ende quaedt is in sich self goet ende voornelijck in Gode, die niet quaets door zijn eygen doen, dat al goet is, mach weten, maer 'ten is niet goet inden mensche die 'tquade sonder zijn quaedt doen of onghehoorsaemheynt niet en mocht weten. Het scheppen deses booms schijnt by Gode te zijn geweest het scheppen van des menschen vryen wille, macht hebbende so wel om 'tquade als om 'tgoede te aenleven, 'twelck van Gode al eeuwelijck voorsien sijnde te sullen geschieden, ooc al tegenwoordelijck als nu al gheschiet, geweten, was so wel wie goet als quaedt doen soude. Dit weten Godes is heylig ende goet, maer niet en ist goet dat de mensch door overtredinghe dit quaedt in sich selve weet.

i De mensch hadde macht om door dit quaet van Gode gedreyght te geloven, sulck quaetworden te mijden, ende dat nemmermeer te weten, sulcx dat het geloove vande trouwe waerschouwinghe Godes ghenoeghsaem is tot voorhoedinghe van't quade, sonder dat te weten, ende is beter vrede te houden dat te maken, die sieckte uyt te sluyten dan uyt te jagen.

k d'Onnosele mensche hadde al groote goeden van Gode ontfanghen, ende was Goddelijck, doch niet met eygenschap in sich selve, maer vry in Gode. Doe hy nu de *logen* gelovende dat hy't niet en was maer worden soude, doe ontworde hy sulx, ende willende 'tgemeen goet eygenen, ende dief achtigh die Goddelijcke goetheyt sich self toe schrijven, om dat als 'tzijn te besitten. Doe verloor hy ende ontworde dat goet dat hy met ja in Gode vrij gemeen hadde, rechts of yemant willende den glantse der zonnen door zijn veijnster

schijnende, in zijn Camer sluyten om vande zonne dat licht af te scheidende ende tot een eygendomme op sich self alleen te hebben: terstont met sulck toesluyten des veynsters dat licht ende die glantse verliest ende hem self afsnijdende berooft overmidts het licht ende die glantse metter sonnen een zijnde daer af geen is en moghen ghescheyden worden.

l Dat is des menschen wijsheydt dat hy weet wiens de gaven zijn, te weten Godes, van wien alle goede gaven comen, ende dat is zijn ongerechticheyt dat hy Gode niet ghevende dat Gode toecomt sich selfs toe eygent den Godlijcken gaven van rijckdom, schoonheyt, verstandigheyt ende anders.

m Door drie saken krijght die zonde sijn volcomenheydt, te weten door't curieus sprake houden metten quaden ghedachten of inbeeldinghen, door't aantreckelijck verlustighen met het boeleeren der zoete becooringhen, ende door't onberaden toestemmen tot het goetschijnende quade.

***Eva Adam den appel biedt,
die eet, en comt in doots verdriet.***

Eva, Adam.

DAts bylo geen waen, die met valsche schijn bedrieght,
Ic vint wesen goet boven schijn die niet en liecht
Dese smaecke is boven al lieflijck en goet,
Hoe mach ick alleen genieten die wellust soet.
Die weelde smakelijck int ghevoel der keelen,
moet ick mijnen lieven man mede deelen.
O waer hy hier, 'tgheluckt, daer komt hy herwaerts gaen,
Lief man siet doch die schoonheyt deser vruchten aen.
Boven haer schijn is, die smaeck lustigh om weten.

Adam.

Neen, God heeft ons verboden daer af te eten
Al wat goet is van schijn, is niet goet int wesen
God sprack van sterven, o soud ick den doot niet vreesen?

Eva.

Lief wat is die doot? zydy oyt doot gheweest
Ist wijsheydt datmen onbekende dinghen vrees?

Adam.

'tMoet ons quaedt zijn, dat ons verbiedt die goede Godt.
Volghde een knecht zijn wil boven zijn Heeren ghebodt
Dat waer oock onrecht.

Eva.

Laet af met waen te voelen
Hout u aen my, het ondervintlijck ghevoelen.
Heb ick so soet en soo lievelijck bevonden
Dat ick u moet raden.

Adam.

Ick vreesse voor zonden

Want eet ick vanden Boom ick sal den dootd sterven.

Eva.

Ja onwijsheydts dootd, en 'tverstants leven erven.
Ben ick dan dootd? is my 't soete leven ontschaeckt?
Noch heb ick lustigh die lustighe vrucht ghesmaeckt,
Die lust gon ick u, neemt en eedt oock lustelijc
U weygheren queldt mijn liefde onrustelijc,
Die en sal, dat zijt seker, nemmermeer rusten,
Soo langh ghy niet deelachtigh zijt mijnder lusten
Eet doch, doet u selven wel om mijnen wille.

Adam.

Dit wijf laet my niet af, ick sie sy wert niet stille
Doe ick haer wil niet, die maeckte my gaern lustigh.
En ick sach haer herte gaern in stilheydt rustigh.
'tWaer oock een kleyn saeck dat ick haer groote liefde
Tot mywaerts, met eten van een vrucht gheriefde,
Soo benick van't moeyelijc ghequel ontslaghen
En doe haer lief int volghen van haer behaghen.

Lanck 36. Regulen.

Nadencken.

WAen bedriegt, onwijse yver schenct dickmael den beminden venijn voor Wijn,
mensen boven Godt te gheloove doet inden vloeck vallen, reden hoort den lusten
te temmen. Zotheydt ist tot misdaet te haesten opte lancksamheyt van Godes
straffinge. De man hoort des Wijfs misdaet te berispen ende niet na te volghen.
Onmatighe liefde tot het Schepsel doet den Schepper verachten. Vrede te soecken
metten verdoolden mensen maeckt onvrede met Gode. Ende yemant te ghoorsamen
tegen 'tgebodt is rechte onghehoorsaemheydt van godt.

Sy weten 'tquaet by hen gemaect.

En sien hen bey van onschult naect.

Adam Eva.

/Erantmen soo door van dees vrucht te eten?

Is dat nevens het goede, 'tquaedt oock te weten?
Ach wijf wat quader stuck heb ick door u gedaen.

Eva.

Wat ist man?

Adam.

Sijn u ooghen oock niet op ghedaen?
Wapen, ick sie met schalcke duystere oogen
Sondt, quaet en 'tniet, dat my gequel doedt ghedogen,
Helaes waer zijn ons ooghen licht en eenvuldigh?
Dit valsche ghesicht siet niet dan dubbeltheydt schuldigh.
Eerst sach ick 'tgoedt, dat was wesen, nu zie ick 'tniet.
Met open ooghen quaedt, o dit wroeght met verdriet
Ick sie niet dan wet, straf en doot voor ooghen.

Eva.

Leyder man, ick moet sulcx met u oock ghedoghen.
Ick sie nu het dootlijcke quaedt noyt by ons voorsint
Hoe quelt my dit ghesicht. Och waer ick steke blint
'tIs al verkeert, dat boven was, is nu onder.

Adam.

Ist met u oock soo? dit oordeel geeft my wonder
'tGunt my eerst goedt dochte, schijnt my nu louter quaet
Tot het gunt ick beminde ghevoel ick een haet.
God is de hoogst, hem hoorden wy te gheloven
Boven ons. Wy stelden ons 'tonderste boven
Dit brengt ons in dees dootlijcke geleertheyt?
Ick waer liever blint in God, mocht het noch gheschien
Dan ick in mijn self het quaedt dus klqerlijck sou sien
Beter wisten wy niet, dan 'tquaedt met ghequelle.

Eva.

Dit quaet sien en weten is my oock een Helle,
Beter is blintheydt rustigh dan quellijck ghesicht.

Adam.

Wy en waren niet blint, maer saghen klaer int licht,
Met lustigher rusten 'tgoedt dat God had gemaect.
Onschuldts kleedt is wegh, welcx cieraet ons recht betaemt.

Eva.

Naeckt zijn van onnoselheydt maeckt my root van schaemt,
Ick wist te vooren van gheen schaemte te spreken.
Dat loof ik wel, doe hadden wy gheen ghebreken.
Wie mach hem schamen met verandering van bloet,
Datmen hem naeckt siet, als hy is oprecht en goedt?
God hadt ons goet ghemaect met sijn goede handen
Wy maken ons quaedt, dit brengt ons nu tot schanden.
Wy hadden macht, om na zijn wil 'tgoet te kiezen
Wy kiezen 'tquaedt tegen sijn raed, en verliesen
Geneuchte, rust, lust, en 'tonschuldige leven,
Ach! hoe roeckeloos is ons 'tonschult ontdiven.
Fy der schanden, wy moghent ons eeuwich schamen.

Eva.

Wat raedt?

Adam.

Laet ons terstont gaen hechten te samen
Breede bladen van die soete vijgen
Soo moghen wy elck een voorschoot daer af krijghen
Om door goetheyds schijn ons ware quaedt te decken.
Daer men deughde derft, moet schijndeught deught verstrecken.
Sijn wy niet deughtlijck wy sullent noch wat schijnen
Die goede schijn verlost van beschaemtheydts pijnen,

Eva.

'Valt wel, dese voorschoten staen heel schickelijck.

Adam.

Dats waer, maer hou, ick hoor die stem verschrickelijck
Vanden Heer. De gaet inde koelt, na sijn wijse
Sich self verlustigen inden Paradijse,
Och. och, nu ghenaken ons dootlijcke rouwen,
Ick en der dit deughtschijnigh cleedt niet betrouwen
Voor sijn glinsterende oogen die't al aenschouwen.
Wee ons, wy mogen voor dien rechter wel rouwen.
Wat verwacht nu ons overtreden misdadigh,
Van die mogende Schepper ons so goetdadig
Dan dat hy ons verachters zijnre geboden
Met alderstrengheyt rechtvaerdelijck sal dooden?
Helaes! die ons voormaels soo vruntlijck is gheweest,
Werdt nu van ons als vyandt ancxtelijck gevreest.
Vermach dan soo veel 'tvalsche en verkeerde oordeel?
O quaedt weten, hoe schadelijck is u voordeel.
Die wy te vooren minden als lieve Vader,
Vreesen wy nu als een Tyranne te gader.
Haest Wijf, de Stem genaeckt, schuylt mits in den Hof
Met my int gheboomt, dat daer staet dick ende grof.

Lang 70. Regulen.

Nadencken.

DEn quaden te believeen maectt quaet. Daer men 'tooghe ten goeden sluyt werdt het ten quaden gheopent, deught bekleedt den naeckten.

Sonde bloot den bekleeden. Deughts ontberen doet schijndeught hanteeren. Misdoen is ancxt. So 'tooge of oordeel is, soo is de mensche. Die verkeerden achten 'tquade goedt, ende 'goede quaet. Die quaet doen, haten 'tlicht, ende soecken schuyelhoecxkens. Onverstant vreest meer den straffe die goet is, dan die zonde die quaet is. Sonde scheyt den mensche van Gode.

***God straft des serpents, Eve en Adams zonden,
en gaet den boetvaerdigen ghenā verconden.***

Godt, Adam, Eva, Serpent.

DE mensch wandert niet meer onschuldigh naeckt int licht,
Maer hy vliet nu besmet mijn suyver gesicht,
Waer hy in mijn heylsame woordt ghebleven,
Hy waer noch int onschuldighe goede leven.
Nu wijckt hy van't leven, van my zijnen Gode,
En comt deur de sonde inder sielen doode
Soo quaedt ist overtreden van mijn ghebode
Doch wil ick noch vertroosten in desen noode.
En hem die sich self niet mach vryen van't quade
Soo lieflijck voorcomen met ilde ghenade
Dat hy noch boven zijn eerste staet werdt eerlijck
Soo hy gheduligh aen neemt mijn straffing leerlijck
En op mijn beloften bout vast en begheerlijck
Blijvende nu voorts in mijn woordt on-afkeerlijck.
Nu keert hy vluchtigh van my door't wroeghen doornigh
En 'tverkeert oordeel, d'welc my die liefst ben waent toornigh
Dus can hy niet my, maer ick hem wel soecken
Waer zijdy Adam? komt uyt die duyster hoecken

Adam

Ick hoorde u stem inden lusthof, en quam in sorghen
Om mijn naecktheydt. Dus heb ick my Heer verborghen,
Voor u aensichte streng, suyver en volmaeckt.

Godt.

Wie heeft u gheseyd dat ghy van onschuldt waert naeckt?
Anders dan dat u weetgierigh soo vermeten
U vande verboden Boom zondigh dede eten,

Adam.

Ghy beklaeght my recht Heer, recht ist dat ickt kinne
tLieve wijf dat ghy my gaeft tot gesellinne,
Gaf my de vrucht, ick adt, en condt haer niet weerstaen.
Waerom hebby, segt onwijse vrou, dat gedaen?

Eva.

Het listighe Serpent bedroogh my en ick at.

Godt.

Wee u ghy valsche waen, aertsche lust, Helsche padt⁺
En loghens dochter, om dat ghy u hebt vercloeckt

⁺Tot het Serpent.

Den goeden mensch te verderven, suldy vervloecht
Sijn en blijven met schanden onwaerden,
Onder al 'tander ghedierte vander aerden,
Op dijnen hovaerdighen Borst suldy treden
Dijn hoogh vliegghen sal dy doen sincken beneden.
Eten suldy met dijne tanden fenijnigh
Gheen Broodt des Levens, maer aerdt Serpentinigh.
Niet Hemelsch, maer aertsche dinghen suldy wenschen
Aertsch zijnde suldy verslinden d'aertsche menschen
Welcker zin niet dan dat aertsch is can beluycken
Dats meest des vleeschs wellust d'Afgodt van der Buycken.
Die elck met 'tgunt daer onder is weeldig verstijft,
Daer door men veel geyle Hoerderye bedrijft.
Welcke Buyckdieners oock gheen stem sal gebreken
Om van dees valsche wellust 't valsch Lof te preken
En and'ren (als ghy 'twijf deedt) oock te bedriegghen
Maer tot een boete van sulck u venijnigh lieghen
Stel ick die waerheydt crachtigh voor triacule
Als een zaedt der Vrouwe (een groot miracule)
Tusschen den welcken en u, haer en dijn zade
Ick vyantschap sal stellen sonder ghenade.
d'Almachtighe waerheydt sal dit quaedt oock wreken
En valsche waen, dijn hoofd sulcx tot morteren breken
Dat ghy waerheydts Jonghers soo blijft verschooven
Dat hen onmoghelijck sy u meer te gheloven,
Door versochtheydt wis, in heur kloecke hersenen
Dan suldyse belaghen in heur versenen
Dats in hare navolghende ghewoonten quaet,
want men 'quaet eer verstdet en haet, dan daetlijck laet.
Maer ghy vrou die mijn ghetrouwe waerheydt hebt veracht⁺
Den loghen ghelooft, en u man ten val ghebracht
Door u ongheloofs vermete le blendigheydt
Sult gheplaeght sijn met meering van ellendigheydt
Int ontfanghen van die wenschelijcke deughden
Die ghy goedt zijnde mooght verwerven met vreughden.
Maer na dien ghy door de zondt quaet zijt van herten,
Suldy sonder voorgaende dootlijcke smerten
Int sterven der zonden, gheen deught moghen baren,

⁺*Tot het wyf.*

Voort levens deught sal der zonden doot beswaren.
 Want ghy die u mans raedt behoorde te volghen
 Sonder zijn weten die vrucht hebt in gheswolgen
 Ja hebt hem noch, door u aentreckelijck smeken
 Met u doen vallen en in den doot verstecken
 Als ghy die hem schuldigh waerdte te ghehoorsamen
 Hem u ghehoorsaem maeckte tegen 'tbetamen,
 Soo dat het minste het meeste t'onder brachte
 Suldy voordts aen wesen onder des Mans machte.
 'tVerstandt sal ghebieden al die begheerlijckheydt,
 En mijn woordt het verstant, dits des Mans heerlijkheyt.
 Dits mijn schicking, want dat ghy die niet meer verstoort.
 En ghy Adam om dat ghy dwaeslijck hebt ghehoort⁺
 Die smekende stem ws wijfs die u heeft becoort
 Soo dat ghy smaecte van die vrucht teghen myn woordt
 Daer op ghy meer dan op't wijf hoorde te mercken.
 Sal nu die Aerde vervloecht zijn in u wercken.
 Ick meyn u aertsche Mensch, u Aertsche sinnen
 Soo dat ghy daer n moyte en verdriecht sult vinnen,
 Ende niet sonder u arbeydelijck zweeten,
 Ellendighe vruchten daer af en sult eten.
 Als roubarende lusten, wroeghende doornen,
 Ydel hopen, ancxtigh vreesen, droevigh toornen
 Met ander aertsche Cruyden bitter vol rouwe
 Dit sal u broodt zijn in Warme Arbeydts douwe
 Tot dat ghy Adam nu Aertsch van naem en van aert
 Wten Hemel valsch daer in ghy hoogh ghesteghen waert
 Ootmoedelijck daelt int diepste van der Aerden
 Daer uyt ghy eerst quaemt, ja tot stof van onwaerden
 U self verneert en vercleynt in uwen ooghen
 Soo lang suldy dees arbeyt pijnlijck ghedoghen
 Wort ghy soo inder waerheydt stof, cleyn ende niet
 Terstont sal verdwijnen u moeyelijck verdriet
 Dan salder een nieuwe Adam in urijsen
 Die met het Hemelsch Man versaden en spijsen,
 En mijn liefte tot u in hem soo naeckt bewijsen
 Dat ghy my het alderbeste goetd sult kinnen,
 En boven al met hert ende ziele beminnen.

⁺*Totten Man.*

Lanck 104. Regulen.

Nadencken.

God wil niet het verderven der zondaren, veel min des oprechten menschen. Zonde baerdt den doot, godt voorkomt genadelijck den vluchtigen mensche, de hovaerdighe wert vernedert, hovaerdie verslint d'Aertsche menschen lijflijcke wellust verleyt. Waerheyt maect vry vande logen. 'tQuaet moet sterven sal't goede leven. Pijnlijck valt het sterven van't quade 't Snootste moet het Edelste dienen, Quade ghewoonte baert quade wercken. Inde Wereldt, dats buyten die ghehoorsaemheydt Christi, heeft men onrust. Ootmoedigheyt brengt tot rusten. Den cleynen wert gods goetheyt cont. Kennisse van goetheyt teelt liefde.

***Door Abels deucht verhit Cains nydt met smertigheyt,
dat hy Abel doodt met schijn van barmhertigheyt.***

Cain, Abel.

Sou zijn hoocht, zijn onghelertheyt, zijn ledigheyt,
Mijn grijs verstant, en mijnder deughden zedigheydt
Te boven gaen ende voor Gode meer gelden?
Sou Godt meer zijne dan mijn offer aenschouwen?
Dit docht my noch onlancx, wie sou dat niet rouwen?
Wien sou dat niet met treurigheyt bitter spijten?
Hy selfs dorst my mijn wercken als aertsch verwijten
Houdende die zijne als oprecht en Gotlijck.
Valt dat van die Jonghe dwaes niet herdt en spottelijck?
Hy reynight sich (quansuys) eerst heel inwendelijck
Ick my van buyten, 'tvuyt blijft binnen schendelijck.
Hy offert God uyt lief, ick uyt eyghen ghesoeck,
Hy soeckt God self, ick Gods gaven met woecker kloeck
Hy meynt die Goddelijcke eer. Ick mijn eyghen prins
Ben ick dan Godtloos en zot, hy Gotlijck en wijs?
'tSchijnt dat zijn offer gheschiedt vrolijck en spoedigh
Die mijne tragelijck lancksaem en swaermoedigh.
Ick sie wel dat hy offert (dit schijnt zijn ruste)
d'Eerste vrucht, het best, 'tVet, en zijn hoochste luste.

Ick sie oock dat hy by sijns naems beduyding blijft
 Als hy Godt al 't goedt, sichself ydelheydt toe schrijft,
 En ick offer 'tsnootste van mijn Aertsch ghewasse
 Daer uyt ick 'tvét, en best mijn selven toe passe
 Als die mijn naem Cain dats besittingh gelijc ben
 En in d'eyghendom van Aertsche goeden rijck ben.
 Naer ist geen sotheyt schadelijck, waert alder schanden
 Die vetste Schapen en vruchten te verbranden?
 Eten wy die self, wy worden daer af ghevoedt.
 Maer wien komt dien verbranden Offer doch te goet?
 Dus waent Abel onabel heel onwijselijck
 Sijn Offer onnut, boven het mijn prijselijck.
 Coom ick dan zijn leven by 'tmijn te ghelijcken
 Wie siet niet dat zijn wandel de mijn moet wijcken?
 Hy sit meest gants ledigh by zijn Schapen en sluymt
 Als mijn naerstighe onlede gheen dingh versuymt,
 Sijn eenighe moeyten is Schapen te wachten
 Ick becommer met veel dinghen mijn ghedachten.
 Van mijn doen komt nut: wat voorderdt zijn rustigheydt,
 Te hoeden dat die onwijse wellustigheydt
 Vande domme Schapen zijn sorghe bevolen
 Die dieren niet sorghlijck int wilde en doet doolen
 Is dat soo nutten ende vruchtbaren sake?
 Is dat te ghelijcken by 'twerck dat ick maecke?
 By die vruchtbare nutheydt, hooghste van waerden,
 Die mijn Aertsche arbeyt uyster Vetter Aerden
 Voor d'aertsche menschen teelt ende voort can bringhen?
 Hy noemt zijn Ampt, Dierlijcke affecten te dwinghen
 Sijn begeerten en lusten te houden in toom
 Het Lammeken te houden onschuldigh en vroom
 Met wacht voor den Wolf in seeckerheydt veyligh,
 Om soo te worden heel rechtvaerdigh en heyligh
 Schoone droomen, wat mensch sou sulckx doch vermogen?
 Sijn onse Ouders niet sondelijck bedroghen,
 Als sy noch beyde waren oprecht ende goedt?
 Doe konden sy niet temmen heur lusten onvroedt.
 Noch 'tgoedt bewaren dat sy hadden verworven,
 Souden wy dat nu moghen, door heur bedorven?
 Noch hoopt die verwaende geck sulckx te bejaghen,
 Mach een liefhebber Gods die laster verdraghen?
 Can een mensch recht leven, wat hoeft hy ghenade?
 Vermogen wijt: wat comt ons Gods hulp te stade?
 Behalven Gods lachter, moetmen scha beduchten
 Wt die sin, verderflijck voor al Abels vruchten
 Die sulckx van heur neuswijse Vader Leerende
 Oock (tot Gods oneer) sullen zijn begerende,
 Hooch speculeeren, int wilt jammerlijck swerven
 Hem selve en al heure af komst bederven
 En my metten mijnen door ydel deughden schijn
 by Godt en by menschen in verachingh doen sijn.
 Neen, neen, dat dient niet ick salt wijslijck voorhoeden.
 Den quaden te sparen is een straf der goeden
 Ick sal gheen felle barmhertigheydt hanteeren
 Maer uyt een yver om Gods eer te vermeerden.
 Oock my en mijn afcomst seecker te veylighen
 Teghen die Gods-lasterlijcke schijn-heylighen.

Dit verdorven lidt van ons Lichaem af-snyen
Om al ons gheslacht voor verderf te bevryen.
Dit schorft Schaep sou schorft maecken ons gantsche Cudde
Soo icx met strengheydt, barmhertigheyt niet beschudde.
Maer waer salt gheschien? dit moet ick eerst besluyten,
Binnen kan't qualijck vallen, 't moet wesen buyten,
Buyten die Wet gheplant, in onse natueren,
Die anderen niet doet, dat sy niet wil besueren.
Abel sal oock hem self daer in te buyten gaen,
Als hy my, hem onghelijck volght om doen vermaen.
Van sijn betooverende ende ghedroomde deught,
Daer komt hy gaen, rechts na mijn wensch en gheneught.
Nu heb ick desen Heylighen Schapen Hoeder,
Ghy komt te pas, ick heb u te spreken broeder,
Ghelieft u met my wat hier buyten te treden?

Abel.

Gaern Broeder.

Cain.

Ghy spreeckt al te met vreemde reden
Die my argherlijck treuren baren met smerte,
Godt siet, seghdy, meer op het oprechte herte.
Dan hy siet op liefdeloose goede wercken
Daerom seghdy moetmen met vlijtigh opmercken,
Voor al 'thert van quade affecten reynighen,
Dit gheschiedt by niemandt, of by seer weynighen
Soo waren al ons goede wercken verlooren,

Wie mach sulcke harde reden van u hooren
 Of zijt ghy alleen een Heyligh uytverkooren?
 Is u hert reyn, en 'tmijn vol zondigh verstoren?
 Wie zijt ghy: dat ghy u reyn, en my onreyn noemt?

Abel.

O neen Broeder, mijn hert niet u, maer my self verdoemt
 Ick geef over my self, niet van u oordeele
 Spreek ick somtijdts wat, dat streckt tot u voordeele
 En gheensins om u argherlijck te bedroeven.

Cain.

Dat sullen wy terstont int spreekken beproeven.
 Houdt ghy niet dat Godt die goede wercken veracht
 Die uyt een onsuyster herte werden voort ghebracht?

Abel.

Niemandt en pluckt goede vruchten van boven quaedt
 Is 'smenschen hert onsuyster, onreyn is zijn daet.
 Maer die self eerst reyn is, dien werdt het alles reyn.

Cain.

Vallen wy niet eerst int onreyn verderf ghemeyn
 Swerven wy niet al door onverstandt in zonden?

Abel.

Geen mensch werdt voor Gods oogen reyn bevonden.

Cain.

Soo doet niemandt wat goedts onder alle menschen,
 Want die quaedt is can niet dan quaedt doen en wenschen.
 Dit volght uyt die Ketterye daer in ghy verstijft.

Abel.

'tIs o Broeder, soo langh de mensch int quade blijft.
 Maer als die goede God onse quaetheyt verdrijft
 En ghenadelijck met sijne goetheydt gherijft,
 Can sijn macht ons swackheydt tot deughden stercken

Cain.

Ick wert doch dol over u deughdelijc snercken
 Wy zijn te swack, dit soen te luttel u ooghen

Abel.

Godt macht al, te luttel siedy op Gods vermoghen,
 Gods Almogentheydt schijnt kleyn door vernufts Brille.

Cain.

Maer oft Godt schoon al mach: waer blijktt u Gods wille
 Wt macht sonder wil en gheschiedt nemmermeer werck.

Abel.

Godts wil is ghewisselijck in zijn belofte merck.
 Die ick met ons Ouders altijt vast heb ghelooft,
 Van't zaedt dat vertreden soude der Slangen hoofd,
 Dat is dat des valsche waens duystere klaerheyt,

Verdwijnen sal door die doorluchtighe waerheydt
Alsmen 'tquaedt verderflijck kent, soo moetment haten,
Ist swaer 'tbakende quaedt met Gods hulp te laten?

Cain.

Mach dat sijn: wat behoefmen dan Gods genade,

Abel.

Om ons te verlossen vande zonde en 'tquade,
Mach dit niet sijn: wat komt ons ghenae te stade?

Cain.

Schaemt ghy u niet te lasteren Godt hier boven?

Abel.

Ick schaem my niet sijn ware woordt te ghelooven
Sijn beloften voor ontwijfelijck te houwen,
En sijn trouheydt te eeren met vast betrouwen
Dat Hemel en Aerde veel eer soude vergaen
Dan 't gunt hy belooft van hem niet sou werden ghedaen,
Dit weet ick vast, seecker ende volcomelijck.

Cain.

En ick weet vast, o werckheylich verdoemelijck
Valsche schijndeught, waenwijse geck hoochroemelijck.
Dat u lastertonghe niet is betomelijck
Dan met rechtvaerdige straf van u Lichaems doodt,
Neemt daerom die Slagh op u hovaerdighe hoot
Daer isser noch een die u den Herssenen schoort.

Abel.

O Broer schendt u handt niet met Broederlijcke moort.
Heer wilt hem dese blinde misdaet vergheven,
Mijn Lichaem sterft, God laet mijn siel by u leven.

Lang 154. Regulen.

***Godt berispt Cain van bloedigheyt boos,
Cain vertwijfelt door wantrou Godloos.***

Godt, Cain.

O Nijdighe boosheydt, o felle bloedigheydt,
Terghet dees Broeder-moorder soo mijn langmoedigheydt?

Sijn quaedtheyt socht des vromen doot met spoedicheyt,
 Geensins soeckt dees quade mans doot mijn goedigheyt,
 Maer sijn berou en boedt, om hem te doen leven.
 Daer toe ick hem tijdt en ghenade wil gheven.
 Soo hy't moordelijck quaedt ootmoedigh wil kennen
 En van sijn quaedtheyt tot mijn goetheyt wil wennen
 Hier om ga ick, 'tgunt ick wel weet, hem af vraghen,
 Of hy't mocht belijden met grondigh mishaghen.
 Segt my Cain, waer is Abel u goede broeder?

Cain.

Ick en weets niet, of ben ick mijn Broeders hoeder?

Godt.

Ghy weet wel dat mijn wacker ooghe alles siet
 Hoe dorst ghy nu noch segghen ick en weet dat niet?
 Is Broeder-moordt niet groot ghenoech in u ooghen
 Most die noch vergroot sijn met Godloose loghen?
 Ghy waerd d'oudtste, de hoede betaemt den Broeder,
 Hy was oock u vleesch van een Vader, en Moeder
 Dus stondt u toe hem voor alle drux beswaren.
 Met Broederlijcke sorgh wijslijck te bewaren.
 Maer wat hebby ghedaen? u lief Broeder beschermt?
 Dats ver, die stem van u broeders bloet claechlijck kermt,
 Sy weent, sy huylt, en sy roept seer ellendelijck
 Vander aerden bevreucht met wreetheyt schendelijck
 Tot my, wiens oogen onafkeerlijck aenschouwen,
 Allen rechtvaerdighen die mijn woort betrouwen
 Door u Vaders sont was d'aerde, niet hy vervloecht,
 Die hem doornen draeght soo hy met smerten versoeckt.
 Want hy hem self noch niemandt wilde verderven.
 Dan meynde doort weten wat goedts te verwerven.
 Maer ghy o moorder der onnoselen zielen,
 Ginght met opset u goede Broeder vernielen,
 Die rechtvaerdigh was en voor my hoogh van waerde.
 Dus sult ghy self vervloecht zijn op dese aerde.
 Welckx mondt u Broers onnosel bloet heeft ghedroncken,
 Dat u moorddadige handt haer heeft geschoncken.
 Oock mede soo ghy, die mijn handt goet heeft ghewrocht,
 My noyt goede maer quade vruchten hebt gebrocht.
 Sal oock der Aerden goede vruchtbaerheydt vluchten:
 En u qua arbeyt niet draghen goede vruchten,
 En ghy sult onghejaeght voor mijn goetheyt vluchten
 Oock ongestadigh swerven door u stadigh duchten.
 Wiens bloedigheydt maeckt dat andere hem vreesen,
 Moet altijd self voor anderen in ancxten wesen.

Cain.

Mijn sonde is te hoogh, voor u hoogheydt gheresen
 Mijn boosheydt is te groot, ick mach niet genesen,
 En mijn macht is te kleyn dan ick soude komen
 Tot u ghenade, u toorn sal my verdomen.
 Ghy verjaeght my huyden van dit aertrijckx aenschou
 En werdt verborghen voor u aenschijn vol trou.
 Dat my soo ghetrouwelijck plach te beschermen,
 Om nu vluchtigh int wildt met wanhopigh kermen

Te zwerven, te doolen, en te lopen door'r lant,
Daer my doot sal staen alle wraeckgierighe handt,
Die my eerst (o wreet bedencken) sal ghemoeten.

Godt.

'tSal niet soo sijn, maer hy sal't seer swaerlijc boeten
Die Cain doot slaet, want sonder tuygh en oordeels kracht,
En gheef ick gheen menschen op aerden dootslaens macht.
U quade nijdt heeft mijn goet maecksel ghebroken
Noch wert het, breecktmen u, seven vout ghewroken.

Lang 58. Regulen.

***Abram ter noodt verswyght een waerheydt,
om t'ontgaen een dootlycke zwaerheydt.***

Abram, Sara.

Haer is t'ghebreck, in Egipten d'overvloet groot,
Hier en is gheen Coorn, maer daer is ruymte van Broot,
Daer woont quaedt Volck, hier heerscht een Tyran die noodt,

Hier en is gheen Coorn, maer daer is ruynte van broot.
 Daer woont quaedt volck, hier heerscht een Tyran die noot,
 'tGaen valt ghevaerlijck, het blijven die isse doot
 Dus ist ons beter tot behouding van't leven,
 'tPerijckel vor den wisse doot te aenkleven
 Want reysen wy derwaerts, wy moghen bederven
 Waer blijven wy, van hongher moeten wy sterven
 'tIs dan best ghereyst, al ist moeyte met sorghen.

Sara.

Ick volgh u mijn Heer, liever hyden dan morgen,
 Wat last weeght meer, dan des hongers beswaerlijckheydt.

Abram.

So ist, maer my schrickt een groote ghevaerlijckheydt,
 Die my ancxstigher maeckt dan dootlijcke rouwe.

Sara.

Welck is die doch Heer?

Abram.

Ghy zijt een schoone vrouwe
 En in Egypten woont boos Volck onmenschelijck
 Die sullen als sy sien u schoonheydt wenschelijck
 My vermoorden en u vrundelijck hanteren,
 Sou dat u minlijck hert niet hertelijck deeren?

Sara.

Daer voor Heer, behoede u die Heer der Heeren,
 Laet liever die hongher my, dan 't Swaerd u dooden.

Abram.

De Heere stelt ons tusschen twee hoghe noden.
 Gheeft oock ruymt om t'ontgaen dees dootlijcke vuycken,
 Dus moeten wy 'tgheoorloofde middel bruycken.

Sara.

Ontdekt dat, soo maeckt ghy my te gherustere.

Abram.

Seght Lief (ick bids u) dat ghy zijt mijn sustere
 Soo ghy doch zijt, want ghy hebt een Vader met my
 Op dat my daer wel geschie ter liefden van dy
 En dat mijn ziel mach leven om dijnen wille.

Sara.

Soo seyde ick waerheyte, en sweegh ooc waerheyte stille,
 U suster ben ick, daer by oock u echte Wijf,
 Segh ick voor den Godt der waerheyte niet zondighen?
 Sondightmen niet in een waerheyte te kondighen
 Om een ander waerheyte te bedecken mistich?
 Sou 't segghen dat ick u suster ben niet listigh
 Die waerheyte dat ick u Huysvrou ben bedecken.
 Soude ick soo mijn ziel niet met loghen bevlecken?
 Och man laet ons om 'tlevens niet dootlijckx bestaen.

Abram.

Ghy spreeckt redelijck Wif, Godvruchtig is u vermaen.
Maer ghy merckt niet recht die Nature van't liegen:
Lieghen is zondt, om het schadelijck bedrieghen:
Maer als men yemandt wel of nuttelijck bedrieght:
Soo en ist gheen zonde maer deughde dat men liecht
Woorden dienen den mensch, niet de mensch de woorden.
Dit waerheit helen sal hun hoeden voor moorden
En my, buyten hun scha, int leven bewaren.

Sara.

Maer't sal oockons Cuysbed ghevaerlijcheyt baren
Als sy my misbruycken of beslapen op trou,
Soude u sulck oneerbaerheit niet gaen ter herten?
Ic acht dat het u meer dan die doodt sou smerten
U, die God, eer en my mint boven u ziele.

Abram.

Die doodt waer my liever, dau dat sulcx gevele
Maer acht my (bemide Wif) niet soo lichtvaerdigh
Dat ick om my, hasardeer u cuysheit waerdigh.
Ick betrouwe vast dat onse Godt Almachtigh
U kuysch sal behoeden om zijn woordt waerachtigh
Van vermeeringh ons gheslachts, des ick versinne
Dat hy't niet sal veroneeren int beginne.
Voort leven doe ick dat ick mach met dit heelen
Daer ick niet voor mach doen, moet ick Godt bevelen.
Noemdy u mijn Suster, ghy mooght noch cuysch blijven.
Die hem niet ontsiet een Maeght te onteeren,
Sal oock niet schroomen een Mans Wif te begheeren.
'tSegghen dat ghy mijn Wif zijt mach dan niet baten
En 't swijghen van dien mach my by leven laten.
Ten Voeght gheen Godsvruchtigh man den Heer te terghen,
Daer hy rechte middel heeft om 'tlijf te berghen.

Lang 68. Regulen. 15. 6. 70.

Abram, Lodt, Genes. 13, 8.

***Tusschen Abram en Loth stondt twist te vermoeden,
Maer sy scheyden vruntlijck om die te verhoeden.***

MEen vindt op aerden gheen soo veylighe luste
 Als die soete lieve en heylighe ruste
 Die soeckt wel elck mensche in alle zijn onlede
 Maer weynigh krijghen 'sherten stadighe vrede,
 Soo om dat sy d'oorsaeck van't hatelijck strijden,
 Niet wijslijck voor comen en lieflijck mijden.
 Als om dat sy eendrachts rust met goeden vervult
 Niet willen betalen met schaden of gheduldt,
 Lichter valt twists voorhoeden dan vrede maken.
 Niemandt koopt te duyr het best van alle saecken,
 Vintmen oock wenschelijcker schat op Aerden,
 Dan die dierbare vrede alderhoogst van waerden?
 Die vrede met Gode oock met goede menschen,
 Is mijns herten alderhoogste lust en wenschen,
 Dus wil ick dees vonck 'tbegin van onrusts vlammen
 Onder ons Herders, die vyandlijck vergrammen,
 Dreyghende voorts vuyrighe toornigheyt tusschen
 Mijn Neef en my, by tijds met lijtsaemheyt blusschen.
 Die knechts zijn ontrouw en zaeyen woorden twistigh ,
 Of 'tzijn pluymstrijckers, in buyckdienst arghelistigh.
 Of sy zijn in ghetrouheyt te onbescheyden.
 Dan can licht ghelooven, den Heer tot onrust leyden.
 Want daer't archdencken heymelijck comt aen cruypen.
 Moet hatighe twist lijflijck binnen sluypen.
 Dat heetmen een Wolf inden Buyck laten wassen
 Dus sal my door't swijghen des twists niet verrassen
 Beter ist yemant met woorden te bedroeven,
 Die twist voorhoeden, dan twists droefheydt te proeven.
 Mijn Neef heeft my te met over mijn volck gheklaeght,
 Ick straffe mijn Herders, of hy de zijn verdraeght
 En ic weet niet, maer wel dat ons Herders geschille,
 Tusschen my ende hem sal baren een onwille,
 Ist dat wy langher aldus te samen blijven,
 Beter vruntlijck van een, dan by een te kijven,
 Daer rijckdommen den menschen te veel behaghen
 Maken sy dickmael twist tusschen na bloetmaghen.
 O soete vrede u waerdigheydt is soo groot
 Dat ghy te prijsen zijt met een Bete drooghbroot,
 In een Hutghen, boven veel weeldighe lusten
 In een hoogh Palleys met droevighe onrusten.
 Dit verstaen niet, die Rijckdom soo heet begheeren.
 Diet verstaet, sal liever Gout, dan rust ontberen,
 En met gheduldt of verlies van gouden hopen,
 Die soete lieve en salighe vrede kopen.
 Dit wil ick doen en segghen mijn Neef rondelijck
 Mijn ghedachten van d'aenstaende twist sondelijck,
 Om die met vruntlijcke voorraedt te voorhoeden.
 Daer sie ick mijn Neve hem tot my waerdts spoeden,
 Dus blijf ic hier nu staen om hem te verwachten.

Loth.

Goeden dagh lief Oom, hier zijn weer nieuwe clachten,
Van mijn Volck over die uwen, die hun quellen,
Hoe sullen wijse doch best in rusten stellen?
Nu ist ghebreck in mijn dan in u volcke.

Abram.

Wterlijck vintmen gheen rust onder den wolcke,
D'aertsche vrede en mach niet langer gedueren
Dan ons hier toe laet die onrust der gebueren,
Ghy en ick houden stadigh vrede onderlinghen
Want ghy kondt (Godt lof) u, ick mijn moet bedwinghen,
Maer wie can soo grooten hoop twistighe knechten
Dwinghen sich te hoeden voor kijven of vechten?
Dus staet ons beyden ancxstelijck te beduchten
Van deelachtigh te werden des tweedrachts vruchten
Laet doch den twist, die wy dick hebben vernomen
Tusschen my en u (dat bid ick) gheensins komen,
Laet gheen twist sijn, als tusschen Wolf en Schapen
Tusschen u en mijn Herders, ons beyder knapen,
Want ghy zijt mijn, en ick weer u, lieve broeder
Liefde sy tusschen ons de Herder en Hoeder,
Datter gheen onmin en coom om knechten onwaert
Tusschen my en u, die deugt lieflijc heeft gergaert.

U heb ick lief, ghy my, laet die liefde groeyen.

Loth.

Vint middel Oom, ick sal my daer rasch toe spoeyen.⁺
Ic vrees min mijns lijfs dan onser vruntschappen doodt.

⁺Num. 36. 6. 7.

Abram.

Ick sie gheen ander middel neef, in desen noodt
Om t'ontgaen twistigheys net, dat ons volc breyden
Dan dat wy eerstdaegs van malcanderen scheidten
Anders sal ons volcx twist ons eendracht verwinnen.

Loth.

Het schijnt soo lief Oom, best scheidten wy met minnen
Dan dat wy onrustigh by malcander wonen.

Abram.

Daer toe heeft God ons goet middel willen toonen
Door dit breede gheberght en ruym weeldige Lant
Daer af u die keure open staedt aen elcken cant.
Dus bidt ick u wijckt nu van my lichamelijck
Op dat ons herten blijven een ghesamelijck.
Ist saecke dat ghy aen die lincker zijde gaet,
Wo wert die rechter zijde mijn wegh en straet
Maer kiest ghy die rechter, is die u begheeren:
Soo sal ick my dan ter Lincker zijden keeren.
Mijn bejaertheydt gheeft my 'trecht om self te kiezen
Maer mijn liefst tot u doet my mijn recht verliesen.

Loth.

Ick bedanck u seer Oom, die keure neem ick
Mijn begeerlijcke ooghen sien by den Jordaen
Al 't Lant soo lustigh soo weeldigh, soo prijselijck.
Dat het schijnt een Lusthof Gods paradijselijck
Met Beemden grasich met Vischrijcke Rivieren
Tot een lustigh voetsel voor my en mijn Dieren.
Welcker weelde my weeldigh maeckt en doet rijcken.
Dus wil ick derwaerts van't dorre ghebercht wijcken
Daer mooghdy hoogh met arbeyt inden geest schouwen
En ick neder weyden int aertsch bedouwen.

EYNDE.

Lanck Hondert Regulen, 17. 6. 1579.

Godt, Abram, Schriftuere.

BEtrout op mijn woordt Abram, en wilt niet vreesen,⁺
Want ick sal u mogende beschermer wesen
Ick self, niet mijn gaven, ben u seer groote loon.

⁺Gen. 16. 1

Abram.

Ick heb geen kinderen Heere Godt, dochter noch zoon.
Wat suldy my Vader des huysghesins, gheven?
Mijn huysvoocht heeft een Soon tot Erfghenaem leven
My geefdy gheen zaedt, ick moet kinderloos swerven.
Mijn slaef sal mijn Erfghenaem zijn en 'tmijn erven,
Wat rust gheeft my rijckdom int hebben van dat cruys?

Godt.

Neen, niet de knecht, maer de zoon blijft eeuwich int huys⁺
De lyf-eygen en wert gheensins u erfghenaem
Maer de vrye soon, een vrucht van dijn Lichhaem
Die suldy tot erghenaem hebben en houwen,
Comt uyt wilt den Hemel klaer blau aenschouwen
En telt kondy met lanckmoedigheydt gheduligh,
Die glinstrighe Sterren, als zandt menichvuldigh.
Soo menighvuldigh dal ick u zaet vermeerren.

⁺*Ioan.* 8. 35

Abram.

Die soete beloften na wensch en begheeren,
Hebben mijn ziel int hooren met rusten verblijdt
Maer ghevoel strax daer op met onlusten een strijdt.
'tGhelooft wijst my op u Almachtigh vermoghen,
'tVernuft houdt my des Vlesches swackheydt voor ooghen.
'tGhelooft gaet my u trouwe waerheydt beloghen,
'tVernuft verbeelt my met menschelijcke looghen,
Rechts of gy o waerheydt, als een mensch mocht liegen
En u trouw als menschen valscheyt mocht bedrieghen
'tGhelooft hout voor ontwijfelijck wat ghy belooft
'tVernuft begeert boven u Woordt te zijn geloofte,
Segghende, ghy zijt Abram, te oudt van daghen
Dan u onvruchtbaer Wif vrucht van u sou draghen
Wat Boom mach vruchten draghen sonder te Bloeyen?
Wat Dou mach op een steenklip Terwe doen groeyen?
Wat verstorven lijf draeght Levende kinderen?
Of soudentnegentigh Jaren niet hinderen,
In een onlustigh Wif kinderen te Teelen?
'tSijn droomen Abram, laet so met u niet spelen
Met u die wijs zijt boven den gemenen hoop,

Wat gheschiet doch tegen der natueren loop?
 Waert niet jeghen Gods schicking en onnatuerlijck
 Dat u verstorven Wijf een zoon sou baren suerlijck?
 Wat menschelijck verstant, mach dees knoop ontknopen?
 Wat reden mach die onmoghelijckheydt hopen?
 Dees onmoghelijckheydt is licht betoghelijck.
 Want men hout het met recht al voor onmoghelijck,
 Dat noyt in eenighen menschen en is gheschiet:
 Of dat Gods schickingh te gheschieden verbiet.
 Wat Vrou heeft oyt ter Wereldt een kint voort ghebracht
 Welcx oudtheydt grijs verdort had haer bloeiende cracht?
 Wat waer oock meer teghen die schicking van Gode
 Dan dat een onvruchtbaer wijf quam in kints node?
 Sy sprack noch voort, als 'tgheloof haer geclap doornich
 Niet langher mocht dulden, maer met yver toornigh
 Met waerheydt, versocht, 'tblinde vernuft dee swijgen
 En my noch een veel vaster hopedee krijgen,
 Wat meyndy sprack 'tgheloof, dat Abram soo zot is,
 Dat hy niet sou ghelooven datter een Godt is?
 Mach hy oock Godt zijn die niet en is waerachtigh?
 Mach hy oock waerachtigh zijn die niet is getrou?
 Is Godt Almachtigh, soo ickx waerachtelijck hou
 En is hy de Schepper alder Creatueren,
 Wat schepsel mach zijn loop tegen zijn Schepper sturen?
 Macher geen dingh, dan dat gheschiet is, geschieden
 Hoe mochte Godt des Werelts worden ghebieden
 Of was de Werelt, voor dat sy worde, al gemaect?
 Of heeft die het worden (als noyt gheschiedt) versaect?
 Voor Eva hadde noyt Vrouwe een Kint gebaert
 Gheschiede daerom niet Cains gheboorte vermaert?
 'tSy nu dat voor Sara noyt Vrou over heur tijdt
 Met een Vrucht van heuren Lichaem en was verblijdt
 Sout daerom nu in Sara niet moghen wesen?
 Voorts is Godt niet onder zijn schickinghe ghepresen,
 Maer dees is onder Godt, die werckt dick wondere
 'tNederst verheft hy, 'bovenst werpt hy ondere.
 Soo rees 'tneder Water boven hooghe Berghen
 Inde Sontvloet, doe sich gheen vleesch mocht berghen.
 Maer behalven acht, al int Water is verstickt
 Was sulcx inder naturen van Gode geschickt?
 Was die stadighe Werlt-verderflijcke Reghen
 Den natuerlijcken schickinghe Godes niet teghen?
 Wie heeft oyt meer soo dootlijcken reghen ghesien?
 God doet dan wel wat jeghen zijn schickingh gheschien
 Ick meyn die hy inder naturen heeft gheplant
 Dees is onder, niet boven, Gods moghende handt,
 Dus blijkt ontwijflijck vast en als de Lucht klaer
 Dat ghy vrucht mocht winnen aen Sara onvruchtbaer
 Dat noyt en is gheschiedt, gheschiedt noch in veelen
 En die schickinghe volgt des schickers bevelen,
 Of wilmen den Schepper 'tSchepsel onderwerpen?
 'tGheloof sweegh, 'tvernuft began sich te verscherpen,
 En seyde, al dat Godt wil, acht ick dat hy mach,
 Maer doet God al dat hy mach? waer doet hy ghewach
 Dat hy sijn natuerlijcke schickingh wil breecken?
 Dees (sey 't gheloof) heeft Godt selve hoore spreken

Dat hy sulckx in Sara, niet in elck wil wercken
Daer by Abram, betrouwt hy't, Gods trou sal mercken.
Men moet Gods macht, geen menschen swacheyt aenschouwen,
En Gods ware woort boven 'vernuyt betrouwen.
U valsche waen den menschen trouweloos bedrieght,
Maer Godes ghetrouwe waerheyt niemandt en lieght.
Bedrieghlijcke waen heeft Adam ten val ghebracht.
Godt geeft dat hy looft, zijn wil is verselt met macht,
Die een bedriegher ghelooft, moet bedrogen zijn,
Wat die trouwe Godt belooft mach gheen loghen zijn,
Betrouwt Godes woort boven 'tvernuyt der menschen,
Ghelooft en hoopt in Godt, ghy krijght al u wenschen,
Wiens woort by elck man doch meerder gheloove heeft
Dan die al dat hy belooft getrouwelijck geeft?
Hebby Gods woort in allen tot deser stonden
Niet ghetrouw oprecht en waerachtigh bevonden?
In u uytgang beloofde hy u zijn seggen:
Hebby niet Rijckdom overvloedigh ghekreghen?
Heeft God in Egypten niet trouwelijck ghespaert

U leven en u Wijfs cuysheydt suyver bewaert?
 U doen beschencken vanden Coning beduchtigh?
 U door Lots verlossinghe vermaert doorluchtigh?
 En u met zijn ghespraken ghetroot soo minlijck?
 Weest ghy al dees weldaden niet ondervinlijck
 Sy gaen die beloofde zeghen verde te boven,
 Wilt dan die trouwe belover oock geloven,
 In zijne beloften vol rijcke ghenade,
 Van't vermenighvuldigen van dijnen zade,
 Siet niet op die verstorvenheydt van Sara lijf,
 Maer op Gods levendigh woordt, dat staet vast en stijf,
 Wat onmoghelijck schijnt int vernuftigh ghesicht,
 Dat is d'Almogende Godt ghereedt en licht.
 Voort sweegh 'tgheloof, beroert hebbende mijnen gheest,
 Soo gantsch vuyrichlijck, dat ick int minst noch int meest
 En mach toestemmen het vernuft verdrijfelijck
 'tWelck mijn gheloovigh hert niet en buyght twijfelijck
 Neen, ten heeft noch soo veel by my niet vermoghen
 Dat ick op mijn verstorven lijf keer mijn ooghen,
 Al hoe wel ick ga in mijn honderste Jare,
 Ick sie oock niet op die onvruchtbaerheydt Sare
 Maer op u moghende trou, in dese saken,
 U vruchtbaer woort, mach 't onvruchtbaer, vruchtbaer maken,
 U levende stem, maect levendigh den dooden,
 Het niet wort wat, door't gheroep uwer gheboden
 Hoe soude ick dan doch door ons cranckheys aenschouwen:
 U trouwe Almoghende waerheydt mistrouwen?
 Neen, neen, 'tgelooft can my soo krachtigh verstercken,
 Dat ick u prijs moet gheven in al u wercken.
 Want ick bevinde u beloften soo waerachtigh,
 U liefst soo ghetrou, en u wil soo Almachtigh,
 Dat ick derf segghen (al schijnet beroemelijck)
 Dat ic ghewis weet, seker en volcomelijck,
 Dat ghy Heer, wat ghy ghenadelijck wilt beloven,
 Machtigh zijt om te doen door u cracht van boven.

Schrift.

Abraham gheloofde God na waerdigheyt,
 Daerom ist hem gherekent tot rechtvaerdigheyt.
 Nu is dit niet alleen gheschreven om zijn hooft
 Dats hem toegherekendt is, dat hy heeft gheloofte.
 Tot ghereghthigheyt, maer om ons te preken en
 Te Leeren, dat het ons God oock sal rekenen,
 Ons die gheloven inden levenden Gode
 Diens levende kracht verweckt heeft van den doode
 Christum ons Heer, die schatcamer der genaden,
 Die ghelevert zijnde en schentlijck verraden,
 Om onse zonden den doot doode met vreesen,
 En om ons rechtvaerdighmakingh is verresen
 Sijn wy in Christo met Chrsti doopsel ghedoopt,
 Hebben wy met Abram teghen den hoop gehoopt.
 Sijn wy oock gewapent met ghelijcke zeden,
 Hebben wy oock als Christus, int vleesch gheleden,
 Houden wy op na sulck lijden inden vleysche,
 Te pleghen der zonden begeerlijckheys eysche
 Dat wy Sabbaterende van zonden rusten

Na dat wy ghecruyst hebben 't vleesch met zijn lusten.
Soo dat niet meer die begeerlijckheyt der menschen,
Maer die Godlijcke wille ons lust is en wenschen,
Om die voorts hier inden vleesche t beleven,
Soo werdt die zonde, niet alleen niet toe gheschreven
Maer wy werden in een nieu leven verheven,
Als die niet meer ons self, maer God aenleven,
En worden deelachtigh in bevintlijcker wijsen,
Ons Broeders, ons Hoofds, en ons Heeren verrijsen,
Soo dat wy met hem inden Hemel wandelen,
Hoe soudē wy die doot zijn 'tquade meer handelen?
Hoe soudē wy die de zonden zijn ghestorven,
De zonde leven, wiens doot wy pijnlijc verwerven?
Sijn wy de Sonden recht doot, soo leven wy Godt,
Dit leven is ghehoorsaemheydt van Godts ghebodt,
Die soo leeft is van Godt tot sijn Soon ghewaerdight,
Die soo doot is, is van Sonden gerechtvaerdight.

Lang 184. Regulen.

EYNDE.